

श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे
॥ तृतीयाष्टके एकादशः प्रश्नः ॥
(काठकम् - २)

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āñdavan śrīraṅgam

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

॥ तृतीयाष्टके एकादशः प्रश्नः ॥
(काठकम् - २)

हरिः ओ(४)म्।
लोकोऽसि स्वर्गोऽसि।
अनन्तोऽस्यपारोऽसि।
अक्षितोऽस्यक्षय्योऽसि।
तपसः प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
विश्वस्य भूर्ता विश्वस्य जनयिता।
तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तयोऽदेवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सौद ॥ १ ॥
तपोऽसि लोके श्रितम्।
तेजसः प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
विश्वस्य भूर्तु विश्वस्य जनयितृ।

Please let us know of any errors in this text.

तत्त्वोपदेधे कामुदुघुमक्षितम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतंयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 2 ॥

तेजौऽसि तपसि श्रितम्।
सुमुद्रस्य प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
विश्वस्य भृत् विश्वस्य जनयितृ।
तत्त्वोपदेधे कामुदुघुमक्षितम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतंयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 3 ॥

सुमुद्रोऽसि तेजसि श्रितः।
अपां प्रतिष्ठा।
त्वयीदमन्तः।
विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
विश्वस्य भृता विश्वस्य जनयिता।
तं त्वोपदेधे कामुदुघुमक्षितम्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतंयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 4 ॥

आपः स्थ समुद्रे श्रिताः।
 पृथिव्याः प्रतिष्ठा युष्मासु।
 इदमन्तः।
 विश्वं युक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
 विश्वस्य भूर्यो विश्वस्य जनयित्र्यः।
 ता व उपदधे कामदुघा आक्षिताः।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 5 ॥

पृथिव्यस्यफ्सु श्रिता।
 अग्नेः प्रतिष्ठा।
 त्वयीदमन्तः।
 विश्वं युक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
 विश्वस्य भूर्त्री विश्वस्य जनयित्री।
 तां त्वोपदधे कामदुघामक्षिताम्।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 6 ॥

अग्निरसि पृथिव्याग् श्रितः।
 अन्तरिक्षस्य प्रतिष्ठा।
 त्वयीदमन्तः।
 विश्वं युक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।

विश्वस्य भूर्ता विश्वस्य जनयिता।
 तं त्वोपदधे कामदुधमक्षितम्।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 7 ॥

अन्तरिक्षमस्यग्नौ श्रितम्।
 वायोः प्रतिष्ठा।
 त्वयीदमन्तः।
 विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
 विश्वस्य भूर्तु विश्वस्य जनयितृ।
 तत्वोपदधे कामदुधमक्षितम्।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 8 ॥

वायुरस्यन्तरिक्षे श्रितः।
 दिवः प्रतिष्ठा।
 त्वयीदमन्तः।
 विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
 विश्वस्य भूर्ता विश्वस्य जनयिता।
 तं त्वोपदधे कामदुधमक्षितम्।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 9 ॥

द्यौरसि वायौ श्रिता।
 आदित्यस्य प्रतिष्ठा।
 त्वयीदमन्तः।
 विश्वं युक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
 विश्वस्य भूर्त्री विश्वस्य जनयित्री।
 तां त्वोपदधे कामदुधमक्षिताम्।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सौद ॥ 10 ॥

आदित्योऽसि दिवि श्रितः।
 चन्द्रमसः प्रतिष्ठा।
 त्वयीदमन्तः।
 विश्वं युक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
 विश्वस्य भूर्ता विश्वस्य जनयिता।
 तं त्वोपदधे कामदुधमक्षितम्।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सौद ॥ 11 ॥

चन्द्रमा अस्यादित्ये श्रितः।
 नक्षत्राणां प्रतिष्ठा।
 त्वयीदमन्तः।
 विश्वं युक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।

विश्वस्य भूर्ता विश्वस्य जनयिता।
 तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 12 ॥

नक्षत्राणि स्थ चन्द्रमसि श्रितानि।
 संवथ्सरस्य प्रतिष्ठा युष्मासु।
 इदमन्तः।
 विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
 विश्वस्य भूर्तृणि विश्वस्य जनयितृणि।
 तानि व उपदधे कामदुघन्यक्षितानि।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 13 ॥

संवथ्सरोऽसि नक्षत्रेषु श्रितः।
 क्रृतूनां प्रतिष्ठा।
 त्वयीदमन्तः।
 विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
 विश्वस्य भूर्ता विश्वस्य जनयिता।
 तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 14 ॥

ऋतवः स्थ संवथ्सुरे श्रिताः।
मासानां प्रतिष्ठा युष्मासुं।
इदमन्तः।

विश्वं युक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
विश्वस्य भूर्तरो विश्वस्य जनयितारः।
तान् व उपदधे कामदुधानक्षेतान्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वदध्युवा सीद ॥ 15 ॥

मासाः स्थूर्तुषु श्रिताः।
अर्धमासानां प्रतिष्ठा युष्मासुं।
इदमन्तः।

विश्वं युक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
विश्वस्य भूर्तरो विश्वस्य जनयितारः।
तान् व उपदधे कामदुधानक्षेतान्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वदध्युवा सीद ॥ 16 ॥

अर्धमासाः स्थं मासु श्रिताः।
अहोरात्रयौः प्रतिष्ठा युष्मासुं।
इदमन्तः।
विश्वं युक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।

विश्वस्य भुर्तारो विश्वस्य जनयितारः।
 तान् व उपदधे कामदुघानक्षितान्।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 17 ॥

अहोरात्रे स्थौर्धमासेषु श्रिते।
 भूतस्य प्रतिष्ठे भव्यस्य प्रतिष्ठे।
 युवयोरिदमन्तः।
 विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
 विश्वस्य भूत्यौ विश्वस्य जनयित्यौ।
 ते वामुपदधे कामदुघे अक्षिते।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 18 ॥

पौर्णमास्यष्टकाऽमावास्या।
 अन्नादाः स्थान्नदुघौ युष्मासु।
 इदमन्तः।
 विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।
 विश्वस्य भूत्यौ विश्वस्य जनयित्यौ।
 ता व उपदधे कामदुघा अक्षिताः।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 19 ॥

राङ्गसि बृहती श्रीरसीन्द्रपली धर्मपली।

विश्वं भूतमनुप्रभूता।

त्वयोदमन्तः।

विश्वं युक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।

विश्वस्य भूर्त्री विश्वस्य जनयित्री।

तां त्वोपदधे कामदुघमक्षिताम्।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 20 ॥

ओजोऽसि सहोऽसि।

बलमसि भ्राजोऽसि।

देवानां धामामृतम्।

अमर्त्यस्तपोजाः।

त्वयोदमन्तः।

विश्वं युक्षं विश्वं भूतं विश्वगं सुभूतम्।

विश्वस्य भूर्ता विश्वस्य जनयिता।

तं त्वोपदधे कामदुघमक्षितम्।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु।

तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद ॥ 21 ॥

लोकस्तपुस्तेजस्समुद्र आपः पृथिव्यग्निरन्तरिक्षं वायुद्यौरादित्यश्चन्द्रमा-

नक्षत्राणि संवथ्सर क्रृतवो मासां अर्धमासा अंहोरात्रे पौर्णमासी

राङ्गस्योजोऽस्येकविग्रहतिः ॥ 1 ॥

लोकोऽसि भूर्ता तम्।
 तपस्तेजोऽसि भूरु तत्।
 सुमुद्रोऽसि भूर्ता तम्।
 आपस्थ भूर्यस्ता वः।
 पृथिवी भूर्त्री ताम्।
 अग्निरसि भूर्ता तम्।
 अन्तरिक्षं भूरु तत्।
 वायुरसि भूर्ता तम्।
 घौरसि भूर्त्री ताम्।
 आदित्यश्वन्द्रमा भूर्ता तम्।
 नक्षत्राणिस्थ भूर्तृणि तानि वः।
 संवच्छुरोऽसि भूर्ता तम्।
 कृतवो मासा अर्धमासा भूर्तरो भूर्तरो भूर्तारस्तान् वः।
 अहोरात्रे भूर्यौ ते वाम्।
 पौर्णमासी भूर्यस्ता वः।
 राडसि भूर्त्री ताम्।
 ओजोऽसि भूर्ता तमेकविग्रंशतिः ॥

त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवः।
 त्वग्न शधो मारुतं पृक्ष ईशिषे।
 त्वं वातैररुणैर्यासि शङ्खः।
 त्वं पूषा विधृतः पासि नु त्मना॥।
 देवा देवेषु श्रयध्वम्।
 प्रथमा द्वितीयेषु श्रयध्वम्।
 द्वितीयास्तृतीयेषु श्रयध्वम्।

तृतीयाश्तुर्थेषु श्रयध्वम्।
 चृतुर्थाः पञ्चमेषु श्रयध्वम्।
 पञ्चमाः षष्ठेषु श्रयध्वम्॥ 22॥

षष्ठाः सप्तमेषु श्रयध्वम्।
 सप्तमा अष्टमेषु श्रयध्वम्।
 अष्टमा नवमेषु श्रयध्वम्।
 नवमा दशमेषु श्रयध्वम्।
 दशमा एकादशेषु श्रयध्वम्।
 एकादशा द्वादशेषु श्रयध्वम्।
 द्वादशास्त्रयोदशेषु श्रयध्वम्।
 त्रयोदशाश्वतुर्दशेषु श्रयध्वम्।
 चतुर्दशाः पञ्चदशेषु श्रयध्वम्।
 पञ्चदशाः षोडशेषु श्रयध्वम्॥ 23॥

षोडशाः सप्तदशेषु श्रयध्वम्।
 सप्तदशा अष्टादशेषु श्रयध्वम्।
 अष्टादशा एकान्नविंशेषु श्रयध्वम्।
 एकान्नविंशा विंशेषु श्रयध्वम्।
 विंशा एकविंशेषु श्रयध्वम्।
 एकविंशा द्वाविंशेषु श्रयध्वम्।
 द्वाविंशास्त्रयोविंशेषु श्रयध्वम्।

त्रयोविगुंशाश्वतुर्विगुंशेषु श्रयध्वम्।
चतुर्विगुंशाः पञ्चविगुंशेषु श्रयध्वम्।
पञ्चविगुंशाः षड्विगुंशेषु श्रयध्वम्॥ 24॥

षड्विगुंशाः सप्तविगुंशेषु श्रयध्वम्।
सप्तविगुंशा अष्टाविगुंशेषु श्रयध्वम्।
अष्टाविगुंशा एकान्नत्रिगुंशेषु श्रयध्वम्।
एकान्नत्रिगुंशास्त्रिगुंशेषु श्रयध्वम्।
त्रिगुंशा एकत्रिगुंशेषु श्रयध्वम्।
एकत्रिगुंशा द्वा॑त्रिगुंशेषु श्रयध्वम्।
द्वा॑त्रिगुंशास्त्रियस्त्रिगुंशेषु श्रयध्वम्।
देवास्त्रिरेकादशास्त्रिस्त्रियस्त्रिगुंशाः।

उत्तरे भवत।

उत्तरवर्त्मन् उत्तरसत्त्वानः।
यत्काम इदं जुहोमि।
तन्मे समृद्ध्यताम्।
वयग्ग स्याम् पतयो रथीणाम्।
भूर्भुवः स्वः स्वाहा॥ 25॥

पृष्ठेषु श्रयध्वग्ग षोडशेषु श्रयध्वग्ग षड्विगुंशेषु श्रयध्वमुत्तरे भवतोत्तरवर्त्मन्
उत्तरसत्त्वानश्वत्वारि च॥ 2॥

अग्नांविष्णूं सुजोषसा।
 इमा वर्धन्तु वां गिरः।
 द्युम्नैर्वर्जैभिरागतम्।
 राज्ञौ विराज्ञौ।
 सुम्राज्ञौ स्वराज्ञौ।
 अर्चिः शोचिः।
 तपो हरो भाः।
 अग्निः सोमो बृहस्पतिः।
 विश्वे देवा भुवनस्य गोपाः।
 ते सर्वे सुङ्गत्यै।
 इदं मे प्रावता वचः।
 वयग्ग स्याम् पतयो रथीणाम्।
 भूर्भुवः स्वः स्वाहा॑॥ 26॥
 सुङ्गत्यै त्रीणि च ॥ 3 ॥

अन्नपुतेऽन्नस्य नो देहि।
 अनुमीवस्य शुष्मिणः।
 प्र प्रदातारं तारिषः।
 ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे।
 अग्ने पृथिवीपते।
 सोमं वीरुधां पते।

त्वष्टः समिधां पते।
विष्णवाशानां पते।
मित्रं सत्यानां पते।
वरुण धर्मणां पते ॥ 27 ॥

मुरुतो गणानां पतयः।
रुद्रं पशूनां पते।
इन्द्रौजसां पते।
बृहस्पते ब्रह्मणस्पते।
आ रुचा रोचेऽहग्ग स्वयम्।
रुचा रुरुचे रोचमानः।
अतीत्यादः स्वराभरेह।
तस्मिन् योनौ प्रज्ञनौ प्रजायेय।
वयग्ग स्याम् पतयो रयीणाम्।
भूर्भुवः स्वः स्वाहा ॥ 28 ॥

वरुण धर्मणां पते स्वस्स्वाहा ॥ 4 ॥

सुस तैं अग्ने समिधः सुस जिह्वाः।
सुसर्षयः सुस धामं प्रियाणि।
सुस होत्रा अनुविद्वान्।
सुस योनीरापृणस्वा घृतेन।
प्राची दिक्।

अग्निर्देवता०।

अग्निग् स दिशां देवं देवतानामृच्छतु।

यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति।

दक्षिणा दिक्।

इन्द्रो देवता०॥ 29॥

इन्द्रग् स दिशां देवं देवतानामृच्छतु।

यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति।

प्रतीची दिक्।

सोमो देवता०।

सोमग् स दिशां देवं देवतानामृच्छतु।

यो मैतस्यै देशोऽभिदासति।

उर्दीची दिक्।

मित्रावरुणौ देवता०।

मित्रावरुणौ स दिशां देवौ देवतानामृच्छतु।

यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति॥ 30॥

ऊर्ध्वा दिक्।

बृहस्पतिर्देवता०।

बृहस्पतिग् स दिशां देवं देवतानामृच्छतु।

यो मैतस्यै दिशोऽभिदासति।

इयं दिक्।

अदितिर्देवता॑॥

अदिति॒गुं स दि॒शां दे॒र्वो दे॒वता॑नामृच्छतु।

यो मैतस्यै दि॒शोऽभिदासंति।

पुरुषो दिक्।

पुरुषो मे कामान्धसमर्घयतु॥ 31॥

अन्धो जागृविः प्राण।

असावेहि।

बधिर आक्रन्दयितरपान।

असावेहि।

उषसंमुषसमशीय।

अहमसो ज्योतिरशीय।

अहमसोऽपोशीय।

वयग्ग स्याम् पतयो रयीणाम्।

भूर्भुवः स्वः स्वाहा॑॥ 32॥

दक्षिणा दिगिन्द्रो देवता॑ मित्रावरुणौ स दि॒शां दे॒वौ दे॒वता॑नामृच्छतु यो
मैतस्यै दि॒शोऽभिदासंत्यर्घयतु नवं च॥ 5॥

यत्तेऽचितं यदु॑ चितं ते अग्ने।

यत्तं ऊनं यदु॑ तेऽतिरिक्तम्।

आदि॒त्यास्तदङ्गिरसश्चिन्वन्तु।

विश्वे॑ ते दे॒वाश्चित्प्रिमापूरयन्तु।

चित्शासि संचितश्चास्यग्ने।
 एतावाग्नशासि भूयाग्नश्चास्यग्ने।
 लोकं पूर्णं छिद्रं पूर्णं।
 अथो सीद शिवा त्वम्।
 इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिः।
 अस्मिन् योनावसीषदन्॥ 33॥

तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद।
 ता अस्य सूदोहसः।
 सोमग्नं श्रीणन्ति पृश्नयः।
 जन्मन्देवानां विशः।
 त्रिष्वारौचने दिवः।
 तया देवतयाऽङ्गिरस्वदधुवा सीद।
 अग्ने देवाग्नं इहावह।
 जज्ञानो वृत्तबरहिषे।
 असि होता न ईड्यः।
 अग्नम् मुहा मनसा यविष्ठम्॥ 34॥

यो दीदाय समिष्टस्वे दुरोणे।
 चित्रभानु रोदंसी अन्तर्वी।
 स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यश्चम्।
 मेधाकारं विदथस्य प्रसाधनम्।

अग्निं होतारं परिभूतम् मृतिम्।
 त्वामर्भस्य हृविषः समानमित्।
 त्वां मुहो वृणते नरो नान्यं त्वत्।
 मनुष्वत्वा निर्धीमहि।
 मनुष्वस्मिर्धीमहि।
 अग्ने मनुष्वदङ्गिरः ॥ 35 ॥

देवान्देवायुते यंज।
 अग्निरहि वाजिनं विशे।
 ददाति विश्वचर्षणिः।
 अग्नी राये स्वभुवौम्।
 स प्रीतो याति वार्यम्।
 इषग्गं स्तोतृभ्यु आभर।
 पृष्ठो दिवि पृष्ठो अग्निः पृथिव्याम्।
 पृष्ठो विश्वा ओषधीराविवेश।
 वैश्वानरः सहसा पृष्ठो अग्निः।
 स नो दिवा स रिषः पातु नक्तम् ॥ 36 ॥
 असीषदन् यविष्टमङ्ग्ने नक्तम् ॥ 6 ॥

अयं वाव यः पवते।
 सौऽग्निर्नाचिकृतः।
 स यत्प्राङ्गवते।

तदस्य शिरः।

अथ यद्वक्षिणा।

स दक्षिणः पृक्षः।

अथ यत्प्रत्यक्।

तत्पुच्छम्।

यदुदङ्ग।

स उत्तरः पृक्षः॥ 37 ॥

अथ यथसंवाति।

तदस्य सुमश्वनं च प्रसारणं च।

अथो सुम्पदेवास्य सा।

सगं हु वा अस्मै स कामः पद्यते।

यत्कामो यजते।

यौऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।

य उ चैनमेवं वेद।

यो हु वा अग्नेर्नाचिकेतस्यायतनं प्रतिष्ठां वेद।

आयतनवाभवति।

गच्छति प्रतिष्ठाम्॥ 38 ॥

हिरण्यं वा अग्नेर्नाचिकेतस्यायतनं प्रतिष्ठा।

य एवं वेद।

आयतनवाभवति।

गच्छति प्रतिष्ठाम्।

यो हु वा अग्नेर्नाचिकेतस्य शरीरं वेद।

सशरीर एव स्वर्गं लोकमेति।

हिरण्यं वा अग्नेर्नाचिकेतस्य शरीरम्।

य एवं वेद।

सशरीर एव स्वर्गं लोकमेति।

अथो यथा रुक्म उत्तसो भाय्यात् ॥ 39 ॥

एवमेव स तेजसा यशसा।

अस्मिग्गश्च लोकेऽमुष्मिग्गश्च भाति।

उरवो हु वै नामैते लोकाः।

येऽवरेणादित्यम्।

अथ हैते वरीयाग्ंसो लोकाः।

ये परेणादित्यम्।

अन्तवन्तगं हु वा एष क्षयं लोकं जयति।

योऽवरेणादित्यम्।

अथ हैषोऽनन्तमपारमक्षयं लोकं जयति।

यः परेणादित्यम् ॥ 40 ॥

अनन्तगं हु वा अपारमक्षयं लोकं जयति।

योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।

य उ चैनमेवं वेद।

अथो यथा रथे तिष्ठन्पक्षसी पर्यावर्तमाने प्रत्यपेक्षते।
 एवमहोरात्रे प्रत्यपेक्षते।
 नास्याहोरात्रे लोकमास्मृतः।
 योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
 य उ चैनमेवं वेदं॥ 41॥

उत्तरः पक्षो गच्छति प्रतिष्ठां भाव्याद्यः परेणाऽदित्यमृष्टौ च॥ 7॥

उशन् हृ वै वाजश्रवसः सर्ववेदसं ददौ।
 तस्य हृ नचिकेता नामं पुत्र आस।
 तगं हृ कुमारगं सन्तम्।

दक्षिणासु नीयमानासु श्रद्धा विवेश।
 स होवाच।

तत् कस्मै मां दास्युसीति।
 द्वितीयं तृतीयम्।

तगं हृ परीत उवाच।
 मृत्यवै त्वा ददामीति।
 तगं हृ स्मोत्थितं वाग्भिवदति॥ 42॥

गौतमं कुमारमिति।

स होवाच।

परेहि मृत्योर्गृहान्।

मृत्यवै वै त्वाऽदामीति।

तं वै प्रवसन्तं गुन्तासीति होवाच।
 तस्य स्म तिस्रो रात्रीरनांशान्गृहे वंसतात्।
 स यदि त्वा पृच्छेत्।
 कुमारं कति रात्रीरवाथ्सीरिति।
 तिस्र इति प्रतिबूतात्।
 किं प्रथमागं रात्रिमाश्रा इति ॥ 43 ॥

प्रजां तु इति।
 किं द्वितीयामिति।
 पशूगस्तु इति।
 किं तृतीयामिति।
 साधुकृत्यां तु इति।
 तं वै प्रवसन्तं जगाम।
 तस्य ह तिस्रो रात्रीरनांशान्गृह उवास।
 तमागल्यं पप्रच्छ।
 कुमारं कति रात्रीरवाथ्सीरिति।
 तिस्र इति प्रत्युवाच ॥ 44 ॥

किं प्रथमागं रात्रिमाश्रा इति।
 प्रजां तु इति।
 किं द्वितीयामिति।
 पशूगस्तु इति।

किं तृतीयामिति।
 साधुकृत्यां तु इति।
 नमस्ते अस्तु भगव् इति होवाच।
 वरं वृणीष्वेति।
 पितरमेव जीवन्नयानीति।
 द्वितीयं वृणीष्वेति ॥ 45 ॥

इष्टपूर्तयोर्मेऽक्षिति ब्रूहीति होवाच।
 तस्मै हृतम् ग्निं नाचिकेतमुवाच।
 ततो वै तस्येष्टापूर्ते ना क्षीयेते।
 नास्येष्टापूर्ते क्षीयेते।
 योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
 य उ चैनमेवं वेदं।
 तृतीयं वृणीष्वेति।
 पुनर्मृत्योर्मप्यजिति ब्रूहीति होवाच।
 तस्मै हृतम् ग्निं नाचिकेतमुवाच।
 ततो वै सोऽप्य पुनर्मृत्युमजयत् ॥ 46 ॥

अपं पुनर्मृत्युं जयति।
 योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
 य उ चैनमेवं वेदं।
 प्रजापतिर्वै प्रजाकामस्तपोऽतप्यत।

स हिरण्यमुदास्यत्।
 तदग्नौ प्रास्यत्।
 तदस्मै नाच्छदयत्।
 तदिद्वतीयं प्रास्यत्।
 तदस्मै नैवाच्छदयत्।
 तत्तृतीयं प्रास्यत्॥ 47 ॥

 तदस्मै नैवाच्छदयत्।
 तदात्मनेव हृदयेऽग्नौ वैश्वानरे प्रास्यत्।
 तदस्मा अच्छदयत्।
 तस्माद्विरण्यं कनिष्ठं धनानाम्।
 भुज्जलिप्रियतमम्।
 हृदयजग्ं हि।
 स वै तमेव नाविन्दत्।
 यस्मै तां दक्षिणामनेष्यत्।
 ताग् स्वायैव हस्ताय दक्षिणायानयत्।
 तां प्रत्यंगृह्णात्॥ 48 ॥

 दक्षाय त्वा दक्षिणं प्रतिंगृह्णमीति।
 सोऽदक्षत् दक्षिणं प्रतिंगृह्ण।
 दक्षते हु वै दक्षिणं प्रतिंगृह्ण।
 य एवं वेद।

एतद्धं स्मै वै तद्विद्वाग्सौ वाजश्रवसा गोतमाः।
 अप्यनुदेश्यां दक्षिणां प्रतिंगृह्णन्ति।
 उभयैन् वयं दक्षिष्यामह एव दक्षिणां प्रतिंगृह्येति।
 तेऽदक्षन्त् दक्षिणां प्रतिंगृह्य।
 दक्षते हु वै दक्षिणां प्रतिंगृह्य।
 य एवं वेद।
 प्रहान्यं लीनाति ॥ 49 ॥

वदत्याश्वा इत्युवाच द्वितीयं वृणीष्वेत्यजयत्तृतीयं प्रास्यदगृह्णाव एवं वेदैकं च ॥ 8 ॥

तग्ं हृतमेके पशुबन्ध एवोत्तरवेद्यां चिन्वते।
 उत्तरवेदिसम्मित एषोऽग्निरिति वदन्तः।
 तत्र तथा कुर्यात्।
 एतमुग्निं कामेन् व्यद्धयेत्।
 स एनुं कामेन् व्यद्धः।
 कामेन् व्यद्धयेत्।
 सौम्ये वावैनमध्वरे चिन्वीत।
 यत्र वा भूयिष्ठा आहुतयो हृयेरन्।
 एतमुग्निं कामेन् समर्द्धयति।
 स एनुं कामेन् समर्द्धः ॥ 50 ॥

कामेन् समर्द्धयति।
 अथ हैनं पुरर्षयः।

उत्तरवेद्यामेव सुत्रियमचिन्वत।
 ततो वै तेऽविन्दन्त प्रजाम्।
 अभि स्वर्गं लोकमजयन्।
 विन्दते एव प्रजाम्।
 अभि स्वर्गं लोकं जयति।
 योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
 य उ चैनमेवं वेदं।
 अथ हैनं वायुरऋष्टिकामः ॥ 51 ॥

यथान्युपसमेवोपदधे।
 ततो वै स एतामृष्टिमाध्नोत्।
 यामिदं वायुरऋष्टः।
 एतामृष्टिमृध्नोति।
 यामिदं वायुरऋष्टः।
 योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
 य उ चैनमेवं वेदं।
 अथ हैनं गोबलो वारूणः पशुकामः।
 पाङ्क्तमेव चिक्ये।

पञ्च पुरस्तात् ॥ 52 ॥

पञ्च दक्षिणतः।

पञ्च पश्चात्।

पश्चौत्तरूतः।
एकां मध्यै॥
ततो वै स सुहस्रं पुशून्प्राप्नोत्।
प्र सुहस्रं पुशूना प्रोति।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
य उ चैनमेवं वेद।
अथ हैनं प्रजापति ज्यैष्यं कामो
यशस्कामः प्रजननकामः।
त्रिवृतमेव चिक्ये ॥ 53 ॥

सुस पुरस्तात्।
तिस्रो दक्षिणतः।
सुस पुश्चात्।
तिस्र उत्तरूतः।
एकां मध्यै॥
ततो वै स प्र यशो ज्यैष्यं माप्नोत्।
एतां प्रजातिं प्राजायत।
यामिदं प्रजाः प्रजायन्ते।
त्रिवृद्धै ज्यैष्यम्।
माता पिता पुत्रः ॥ 54 ॥

त्रिवृत्पुजनंनम्।
 उपस्थो योनिर्मध्यमा।
 प्र यशो ज्येष्ठमाप्रोति।
 एतां प्रजातिं प्रजायते।
 यामिदं प्रजाः प्रजायन्ते।
 योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
 य उ चैनमेवं वेदं।
 अथ हैनुमिन्द्रो ज्येष्ठकामः।
 ऊर्ध्वा एवोपदधे।
 ततो वै स ज्येष्ठमगच्छत् ॥ 55 ॥

ज्येष्ठं गच्छति।
 योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
 य उ चैनमेवं वेदं।
 अथ हैनमसावादित्यः स्वर्गकामः।
 प्राचीरेवोपदधे।
 ततो वै सोऽभि स्वर्गं लोकमजयत्।
 अभि स्वर्गं लोकं जयति।
 योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
 य उ चैनमेवं वेदं।
 स यदीच्छेत् ॥ 56 ॥

तेजस्वी यशस्वी ब्रह्मवर्चसी स्युमिति ।
 प्राङ्गाहो तु धिष्यादुध्सर्पेत् ।
 येयं प्रागाद्यशस्ती ।
 सा मा प्रोर्णोतु ।
 तेजसा यशसा ब्रह्मवर्चसेनेति ।
 तेजस्व्येव यशस्वी ब्रह्मवर्चसी भवति ।
 अथ यदीच्छेत् ।
 भूयिष्ठं मे श्रद्धीरन् ।
 भूयिष्ठा दक्षिणा नयेयुरिति ।
 दक्षिणासु नीयमानासु प्राच्येहि प्राच्येहीति प्राची
 जुषाणा वेत्वाज्यस्य स्वाहेति
 सुवेणोपहत्याहवनीये जुहुयात् ॥ 57 ॥

भूयिष्ठमेवास्मै श्रद्धं धते ।
 भूयिष्ठा दक्षिणा नयन्ति ।
 पुरीषमुपधाय ।
 चितिकूप्तिभिरभिमृशय ।
 अग्निं प्रणीयोपसमाधाय ।
 चतस्र एता आहुती जुहोति ।
 त्वमग्ने रुद्र इति शतरुद्रीयस्य रूपम् ।
 अग्नाविष्णु इति वसोर्धारायाः ।

अन्नपत् इत्यन्नहोमः।

सुस तै अग्ने सुमिधः सुस जिह्वा इति विश्वप्रीः॥ 58॥

समृद्धं ऋष्टिकामः पुरस्ताच्चिक्ये पुत्रोऽगच्छदिच्छेष्टुहयाद्विश्वप्रीः॥ 9॥

पुरर्खयो वायुर्गेबुलस्सुहसं प्रजापतिस्त्रिवृदिन्द्रोऽसावादित्यस्स यदीच्छेत्॥

यां प्रथमामिष्टकामुपदधाति।

इमं तया लोकमभिजयति।

अथो या अस्मिन्लोके देवताः।

तासाग्नं सायुज्यग्नं सलोकतामाप्नोति।

यां द्वितीयामुपदधाति।

अन्तरिक्षलोकं तयाऽभिजयति।

अथो या अन्तरिक्षलोके देवताः।

तासाग्नं सायुज्यग्नं सलोकतामाप्नोति।

यां तृतीयामुपदधाति।

अमुं तया लोकमभिजयति॥ 59॥

अथो या अमुष्मिन्लोके देवताः।

तासाग्नं सायुज्यग्नं सलोकतामाप्नोति।

अथो या अमूरितरा अष्टादश।

य एवामी उरवश्च वरीयाग्नसश्च लोकाः।

तानेव ताभिरभिजयति।

कामुचारो हु वा अस्योरुषु च्

वर्णयस्सु च लोकेषु भवति।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।

य उ चैनमेवं वेदे।

संवृथ्सरो वा अग्निर्नाचिकेतः।

तस्य वसन्तः शिरः ॥ 60 ॥

ग्रीष्मो दक्षिणः पूक्षः।

वरुषा उत्तरः।

शुरत्पुच्छम्।

मासः कर्मकाराः।

अहोरात्रे शंतरुद्रीयम्।

पूर्जन्यो वसोधरा।

यथा वै पूर्जन्यः सुवृष्टं वृद्धा।

प्रजाभ्यः सर्वान्कामान्धसंपूरयति।

एवमेव स तस्य सर्वान्कामान्धसंपूरयति।

योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ॥ 61 ॥

य उ चैनमेवं वेदे।

संवृथ्सरो वा अग्निर्नाचिकेतः।

तस्य वसन्तः शिरः।

ग्रीष्मो दक्षिणः पूक्षः।

वरुषाः पुच्छम्।

शुरदुत्तरः पृक्षः।
हेमन्तो मध्यम्।
पूर्वपृक्षाश्चितयः।
अपरपृक्षाः पुरीषम्।
अहोरात्राणीष्टकाः।
एष वाव सौऽग्निरग्निमयः पुनर्णवः।
अग्निमयो हु वै पुनर्णवो भूत्वा।
स्वर्गं लोकमेति।
आदित्यस्य सायुज्यम्।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते।
य उ चैनमेवं वेदं॥ 62॥

अमुं तया लोकमभिजयति शिरश्चिनुत इष्टकाष्टटचं॥ 10॥
लोकस्त्वमग्नेऽग्नाविष्णु अन्नपते सप्त तै अग्ने यत्तेऽचितमयं वावोशन् हु वै
तगं हैतं यां प्रथमामिष्टकां दशं॥ 10॥
लोक आदित्य ओजोऽस्यूर्ध्वा दिग्नन्तगं हु वै कामैन ग्रीष्मो द्विषष्ठिः॥ 62॥
लोकोऽसि वेदं॥

॥ हरिः ओ(३)म्॥

॥ इति कृष्णायजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके एकादशः प्रश्नः समाप्तः॥